
Tobakksindustrien - helsevesenets hovedfiende

REDAKSJONELT

NYLENNAM

I juni 1997 inngikk den amerikanske tobakksindustrien en avtale med myndighetene. Avtalen, som bl.a. forpliktet industrien til å bygge opp et erstatningsfond på 368,5 milliarder amerikanske dollar i løpet av en 25-årsperiode og til å slutte å markedsføre tobakk overfor barn og ungdom, ble inngått etter at tobakksindustriens ledere måtte innrømme at de i mange år hadde kjent til røykingens avhengighetsskapende og helseskadelige virkning. Som vederlag skulle industrien beskyttes mot ytterligere søksmål (1). For få uker siden kunngjorde tobakksindustrien at de ikke lenger så seg bundet av denne avtalen, fordi Kongressen "was moving in such an unfavorable direction" (2).

President Bill Clinton har gjort det klart at myndighetene ikke vil la seg stoppe av industriens siste kuvending. Samtidig som en rekke erstatningssøksmål nå blir ført videre, planlegger Kongressen en ny tobakksavgift og reguleringer av tobakksreklamen.

I Europa forbereder tobakksindustrien seg på at også EU vil forby tobakksreklame om noen år. Fremtidsstrategien består blant annet i markedsføring av merkenavnene på nye måter. Flere tobakksprodusenter har etablert seg i reiselivsmarkedet i Tyskland, og et dansk sigarettkonsern planlegger å selge opplevelsesreiser til Norge for å knytte merkenavnet sitt til nye produkter (3).

Her i landet henlegges alle anmeldelser for overtredelse av røykeloven, og det markedsføres klokker, klær og skohelt åpenbart i strid med forbudet mot indirekte reklame for tobakksvarer.

Mens et helsevesen med ressursproblemer arbeider hardt for å forebygge og behandle sykdom, tjener tobakksindustrien store penger på å selge vanedannende stoffer som sprer lidelse og død.

For industrien er det viktig å så tvil om eventuelle skadevirkninger av passiv røyking. Nylig er det avslørt at tobakksindustrien systematisk har infiltrert vitenskapelige miljøer for å ivareta sine interesser (4). Det er imidlertid godt dokumentert at passiv røyking øker risikoen for lungekreft, selv om risikoøkningen ikke er dramatisk (5). Det er også viktig for tobakksindustrien å styrke forestillingen om at ingen tiltak for å redusere

røyking virker. Selv om nedgangen har stagnert de siste årene, er faktisk totalforbruket av tobakk per innbygger i Norge redusert med 25% de siste 30 årene, og i europeisk sammenheng er tobakksforbruket i Norge relativt lavt (6). I det videre arbeidet kan vi kanskje lære av California der stor opplysningsinnsats og innføringen av en spesiell tobakksavgift har redusert andelen daglig røykere til under 20% (7).

Helseundersøkelsen i Finnmark viser at det største potensialet når det gjelder å få røykere til å slutte, ligger i tiltak mot yngre røykere og personer med røykerelaterte sykdommer (8). Målinger av serum-tiocyannivå viser for øvrig at egenrapporterte røykevaner ikke alltid er til å stole på. Noen av dem som angir å ha sluttet å røyke, er fortsatt røykere, og mange røykere er mer eksponert for tobakksrøyk enn det oppgitte sigarettantall skulle tilsi (9).

Viktigere enn å få folk til å slutte å røyke, er det selvsagt å hindre at nye begynner. Her er helsevesenet og tobakksindustrien på den klareste kollisjonskurs. For tobakksindustrien er rekruttering av nye røykere en forutsetning for fremtidig profitt, og bransjen satser nå systematisk på de voksende markeder i utviklingslandene, særlig i Asia.

Tobakksindustriens kyniske holdning har ført til at bransjen er blitt stigmatisert i så å si alle politiske miljøer i USA, og det ferske bruddet med myndighetene synes som en desperat handling fra industriens side. Gro Harlem Brundtland tok et kraftig oppgjør med tobakksindustrien under Verdens helseforsamling nylig.

Markeringen av Verdens røykfrie dag 1998 under mottoet "røykfri oppvekst" er nok en god anledning til å erklære tobakksindustrien som helsevesenets hovedfiende både på nasjonal og global basis.

Magne Nylenna

LITTERATUR

1. Mollenkamp C, Levy A, Menn J, Rothfeder J. The people vs. Big tobacco. Princeton, NJ: Bloomberg Press, 1998.
2. Rosenbaum DE. Cigarette makers quit negotiations on tobacco bill. New York Times 9.4.1998: A22.
3. Berglihn H. Norsk natur skal selge sigaretter. Dagens Næringsliv 27.4.1998: 36.
4. Hawkes N. Tobacco firm had secret army of scientists in smoke battle. The Times 14.5.1998: 1.
5. Engeland A, Bjørge T. Passiv røyking og kreftrisiko. Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 2183-6.
6. Lund KE. Utviklingen i tobakksforbruk og røykevaner - ligger Norge etter? Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 2177-80.
7. Aarø LE, Farquhar JW. Californias Proposition 99 - et eksempel til etterfølgelse? Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 2210-4.
8. Abildsnes AK, Sjøgaard AJ, Hafstad A. Hvem stumper røyken? Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 2170-5.
9. Foss OP, Haug K, Hesla PE, Lund-Larsen PG, Vasli LR. Kan vi stole på egenrapporterte røykevaner? Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 2165-8.

Publisert: 30. mai 1998. Tidsskr Nor Lægeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 7. september 2026.